

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 9 2 5 1 1 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡≡ Izpitna pola 2 ≡≡

Narodna zgodovina

Sreda, 28. avgust 2019 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 1 prazno.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

Slovensko nacionalno preoblikovanje

1. Predmarčna doba je bila na Slovenskem čas preporoda ali prebujanja narodne zavesti. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Za narodno gibanje v tem obdobju je pomembno delovanje Prešernovega kroga.
- B V tem obdobju je izhajalo več slovenskih kot drugih časopisov.
- C Prešernov krog je podpiral povezovanje Slovencev z južnimi Slovani.
- D Kmetijske in rokodelske novice so utrjevale slovensko narodno zavest.
- E Pogovorni jezik večine prebivalstva na podeželju je bila slovenščina.
- F Konservativni tabor je izdajal almanah Kranjska čbelica.

(3 točke)

2. Leta 1848 so Slovenci prvič v zgodovini zapisali svoje politične zahteve.

Ob ustanovitvi društva Slovenija 20. aprila na Dunaju so njegovi člani sprejeli peticijo, v kateri so jasno zahtevali združeno Slovenijo, uvedbo slovenskega jezika v šole in urade ter nasprotovali vključitvi v Nemško zvezo.

(Vir: Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992, 1. izvod, str. 25. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2006)

- 2.1. Kako se je imenoval politični program Slovencev iz leta 1848?
- 2.2. Navedite zahteve tega političnega programa.
- 2.3. Pojasnite, zakaj so avtorji političnega programa nasprotovali vključitvi v Nemško zvezo.

(3 točke)

3. V obdobju neoabsolutizma je pomembno vlogo odigral Peter Kozler.
- 3.1. V čem je pomen Kozlerjevega zemljevida, prikazanega na sliki 4 v barvni prilogi?
- 3.2. Zakaj je bilo ime zemljevida sporno za avstrijsko oblast?

(2 točki)

4. Pri širjenju in utrjevanju slovenske narodne zavesti so imela pomembno vlogo tudi slovenska društva.
- Povežite društva s področji njihovega delovanja, tako da na črte pred imeni v levem stolpcu vpišete ustrezne črke iz desnega stolpca.

_____ Dramatično društvo	A	Izdajanje slovenskih knjig za širši krog bralstva.
_____ Južni Sokol	B	Izdajanje znanstvenih in leposlovnih del in tujih prevodov.
_____ Mohorjeva družba	C	Telovadno društvo, ki je krepilo slovensko narodno zavest.
_____ Slovenska matica	D	Gledališka dejavnost v slovenskem jeziku.

(2 točki)

5. V predmarčni dobi je avstrijska država v slovenskih deželah začela z gradnjo železniške proge. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

Nekaterim je bilo že od vsega začetka jasno, da nove prometne povezave ne obetajo samo novih tržnih možnosti za domačo produkcijo, ampak da bodo na domačem tržišču povzročile tudi okrepljeno tekmovanje s tujim blagom. Veliko zaskrbljenost in nezaupanje je železnica povzročila med kmečkim prebivalstvom in obrtniki.

(Vir: Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992, 1. knjiga, str. 87. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2006)

- 5.1. Kdaj je železnica povezala Dunaj s Trstom?
- 5.2. Katere pozitivne spremembe je železnica prinesla krajem ob njej?

5.3. Pojasnite, zakaj je železnica povzročila »veliko zaskrbljenost in nezaupanje«.

(3 točke)

6. Že v prvi, zlasti pa v drugi polovici 19. stoletja se je začel industrijski razvoj slovenskih dežel. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

6.1. Kateri so bili razlogi za propadanje fužinarstva v predmarčni dobi?

6.2. Zakaj je rudnik v Idriji ohranil pomembno vlogo kljub temu, da v bližini ni bilo železnice?

(2 točki)

7. Pomembno vlogo v političnem življenju Slovencev so v drugi polovici 19. stoletja imele čitalnice.

Mladi govornik je Tomanovo »Slavjanska mati« tako izvrstno deklamiral, da bi ga bil slavni pesnik radostno objel, ako bi bil pričujoč. Po besedi se je začel v najlepšem redu ples, ki je bil danes – menda tudi Vodniku na čast.

(Vir: Zgodovinska čitanka 7, str. 45–46. DZS. Ljubljana, 1986)

7.1. Kako so se imenovale prireditve, ki so jih prirejali v čitalnicah?

7.2. Kakšen pomen so imele čitalnice za Slovence?

(2 točki)

8. V obdobju Taaffejeve vlade so Slovenci pridobili nekaj več pravic glede uporabe slovenščine v šolah in uradih, vendar ne v vseh deželah enako.

Slovenci pa so napredovali tudi v istrskih občinah, medtem ko na Koroškem nemški pritisk na osnovno šolo ni popustil; tu so deželne oblasti 1869 pričele uveljavljati t. i. utrakvistične šole, v katerih je slovenščina imela praviloma le status pomožnega jezika v prvih dveh šolskih letih, potem pa niti tega več.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 255. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

- 8.1. V kateri slovenski deželi je bil položaj slovenščine kot učnega jezika najugodnejši?
- 8.2. Pojasnite razloge za zelo slab položaj slovenščine na Koroškem.

(2 točki)

9. Sredi šestdesetih let 19. stoletja je slovenske dežele zajel val izseljevanja.

V knjigi Jakoba Alešovca župnik takole svari župljane, ki se odločajo za selitev:

V Ameriko torej! Ali ste že dobro premislili in preudarili, kaj se pravi: preseliti se v tujo, čisto neznano deželo, kjer ne poznate tal in ne jezika? /.../ Priden človek najde povsod svoj kruh, zato je tudi v Ameriki naših ljudi mnogo prav zadovoljnih. Premisliti pa bi vendarle morali, da greste v tujo deželo, kjer nimate ne znancev, ne prijateljev in ste navezani edinole nase.

(Vir: Slovenska kronika 19. stoletja, str. 406. Nova revija. Ljubljana, 2003)

- 9.1. V katero državo se je odselilo največ izseljencev?
- 9.2. Zakaj so svarili ljudi pred izseljevanjem?

(2 točki)

10. Proti koncu 19. stoletja so na Slovenskem nastale različne politične stranke, ki so zagovarjale različne politične usmeritve oz. ideologije.

Slovensko narodnopolitično gibanje se je že od svojega začetka v letu 1848, še bolj pa po letu 1861, delilo v dve skupini, ena je zagovarjala počasne spremembe in se opirala na Cerkev in duhovščino ter zagovarjala slovensko katoliško tradicijo, druga pa je v narodnih zahtevah bila bolj odločna, v pogledih pa bolj liberalna.

(Vir: Kastelic, A., 2001: Zgodovina 3. Delovni zvezek, str. 120. DZS. Ljubljana)

Zrušiti kapitalizem na nenasilen način s parlamentarnim bojem; boriti se za splošno in enako volilno pravico, ki bo stranki omogočila delovanje v parlamentu; odpraviti kulturno zaostalost z uvajanjem brezplačnega šolstva.

(Vir: Pastar, Z., Kastelic, A., Sobotkiewicz, J., 2005: Zgodovina 3. Delovni zvezek za zgodovino, str. 123. DZS. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano politično stranko in odgovorite na vprašanja.

A KONSERVATIVNA

B SOCIALISTIČNA

- 10.1. Navedite polno ime stranke, ki je zagovarjala to politično usmeritev.

- 10.2. Katera plast prebivalstva je predstavljala volilno bazo stranke?

- 10.3. Navedite programska izhodišča stranke.

- 10.4. Pojasnite, kako je stranka videla rešitev jugoslovanskega vprašanja v letih pred prvo svetovno vojno.

(4 točke)

Razvoj slovenskega naroda v 20. stoletju

11. Italija je maja 1915 napovedala vojno Avstro-Ogrski in odprla novo frontno črto.

11.1. Kako se je imenovalo bojišče, ki je segalo na slovensko ozemlje?

11.2. Pojasnite posebnosti tega bojišča.

(2 točki)

12. Že med 1. svetovno vojno so se pojavile zamisli o združitvi Slovencev z drugimi južnimi Slovani. V državnem zboru na Dunaju je predstavnik Jugoslovanskega kluba prebral naslednjo izjavo:

Podpisani poslanci, ki so združeni v Jugoslovanskem klubu, izjavljajo, da zahtevajo na temelju narodnega načela in hrvaškega državnega prava, naj se vsa ozemlja monarhije, v katerih prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, združijo pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije v samostojno državno telo, ki bodi prosto vsakega narodnega gospostva tujcev in osnovano na demokratični podlagi.

(Vir: Zadnik, Š., 1978: Zbirka zgodovinskih virov, str. 32. DZS. Ljubljana)

12.1. Kako imenujemo to izjavo?

12.2. Pojasnite, kako je prebivalstvo izražalo podporo izjavi.

(2 točki)

13. Predstavniki Jugoslovanskega odbora so s predstavniki srbske vlade na otoku Krk julija 1917 podpisali krfsko deklaracijo.

Primerjajte odnos do Avstro-Ogrske v izjavi iz naloge 12 in v krfski deklaraciji.

(1 točka)

16. Po združitvi Države SHS in Kraljevine Srbije je nastala Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Leta 1929 je zaradi krize v državi kralj uvedel diktaturo, država pa se je preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo. Pri reševanju si pomagajte s sliko 7 ali 8 v barvni prilogi in spodnjim besedilom.

Radi tega sem sklenil in odrejam:

Da se ustava kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, z dne 28. junija 1921, ukine.

Vsi državni zakoni ostanejo v veljavi, dokler se po potrebi z mojim ukazom ne ukinejo. /.../

Narodna skupščina, izvoljena 11. septembra 1927, se razpušča.

Sporočam te moje odločitve mojemu narodu, /.../ da jih spoštuje in se jim pokorava.

Beograd, 6. januarja 1929.

Aleksander s.r.

(Vir: Weber T., Novak D., 1996: 20. stol. v zgodovinskih virih, besedi in slikah, str. 43. DZS. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim imenom države.

A KRALJEVINA SHS

B KRALJEVINA JUGOSLAVIJA

V obliki krajšega razmišljanja opišite izbrano državo, pri čemer upoštevajte naslednje elemente: katero ime se je uveljavilo za ustavo; kakšna pooblastila je ustava dajala kralju; navedite ime večje upravne enote/enot, kamor je sodilo slovensko ozemlje; pojasnite stališče SLS do položaja Slovencev v državi; razložite, kako se je zaključilo to obdobje kraljevine.

(5 točk)

M 1 9 2 5 1 1 1 2 1 1

17. Slovenci so upali, da bo v novo državo vključeno celotno slovensko narodno ozemlje. Po koncu vojne je ostalo odprto vprašanje meja. Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi.

Slika 1

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 221. DZS. Ljubljana)

- 17.1. Navedite ime in priimek osebe na sliki 1, ki ima največ zaslug za ohranitev etnične meje na Štajerskem.
- 17.2. Pojasnite, zakaj je tudi del koroških Slovencev na plebiscitu glasoval za priključitev k Avstriji.

(2 točki)

18. Slovenska zahodna meja proti Italiji je v 20. stoletju doživela največ sprememb. Po 1. svetovni vojni je v Kraljevini Italiji ostalo okoli 340.000 Slovencev.

18.1. Navedite, kdaj je bil Italiji obljubljen del slovenskega etničnega ozemlja in s katero pogodbo ga je nato dejansko dobila.

18.2. Pojasnite, kakšen je bil odnos do slovenskega jezika po vzponu fašizma v Italiji.

(2 točki)

19. Leta 1941 se je tudi na Slovenskem začela druga svetovna vojna. Ozemlje Slovenije je bilo razdeljeno med tri okupatorje.

Povežite okupatorja na desni z značilnostmi okupacijske politike, tako da na črto v stolpcu na levi vpišete ustrezno črko.

_____ načrt o izgonu Slovencev	
_____ dvojezičnost v uradih	N nemški okupator
_____ Ljubljanska pokrajina	I italijanski okupator
_____ popolna prepoved slovenščine	

(2 točki)

20. Vodstvo OF je poleti 1941 pozvalo Slovence k odporu proti okupatorju. Prve slovenske partizanske enote so bile majhne, slabo oborožene in niso mogle izvajati večjih akcij.

Partizanski zakon

Čl. 3

Vršenje partizanskih dolžnosti traja do popolne zmage osvobodilne borbe slovenskega naroda. Samo bolezen ali smrt lahko osvobodi partizana njegove revolucionarne partizanske dolžnosti. Pri vstopu naj bo partizan čim boljše opremljen z obleko, čevlji, perilom, odejo, s hrano za teden dni, po možnosti oborožen.

(Vir: Zadnik, Š., 1978: Zbirka zgodovinskih virov, str. 211. DZS. Ljubljana)

- 20.1. Kakšen je bil namen partizanskega boja?

- 20.2. Pojasnite, na kakšne načine je vodstvo OF širilo odporniško misel med ljudmi.

- 20.3. S katerimi ukrepi je okupator odgovoril na osvobodilno gibanje?

(3 točke)

M 1 9 2 5 1 1 1 2 1 3

21. Na okupiranem ozemlju Ljubljanske pokrajine je nemški okupator dovolil ustanovitev Slovenskega domobranstva.

DOMOBRANSKA PRISEGA

»Prisegam pri Vsemogočnem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS četami in policijo, proti banditom in komunizmu kakor tudi njegovim zaveznikom svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope. Za ta boj sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomagaj.«

Slika 2

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 180. DZS. Ljubljana)

- 21.1. Komu so prisegli domobranci?

- 21.2. Razložite stališče slovenskih politikov v londonski vladi do domobranstva leta 1944.

(2 točki)

22. Po vojni je bilo treba najprej poskrbeti za obnovo porušene domovine. Nekdanja brigadirka se je teh dogodkov spominjala takole:

Pri nas, ki smo živeli v razrušenem Mariboru, so bile prve prostovoljne delovne akcije namenjene zlasti odstranjevanju teh ogromnih ruševin, za kar ni bilo takrat na razpolago poleg lopat in krampov ter nekaj posojenih tovarniških kamionov drugega kot volja mladih in moč njihovih rok.

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 187. DZS. Ljubljana)

- 22.1. Kateri objekti in gospodarske dejavnosti so imeli prednost pri obnovi?

- 22.2. S pomočjo zgornjega besedila opišite, kako je potekala obnova.

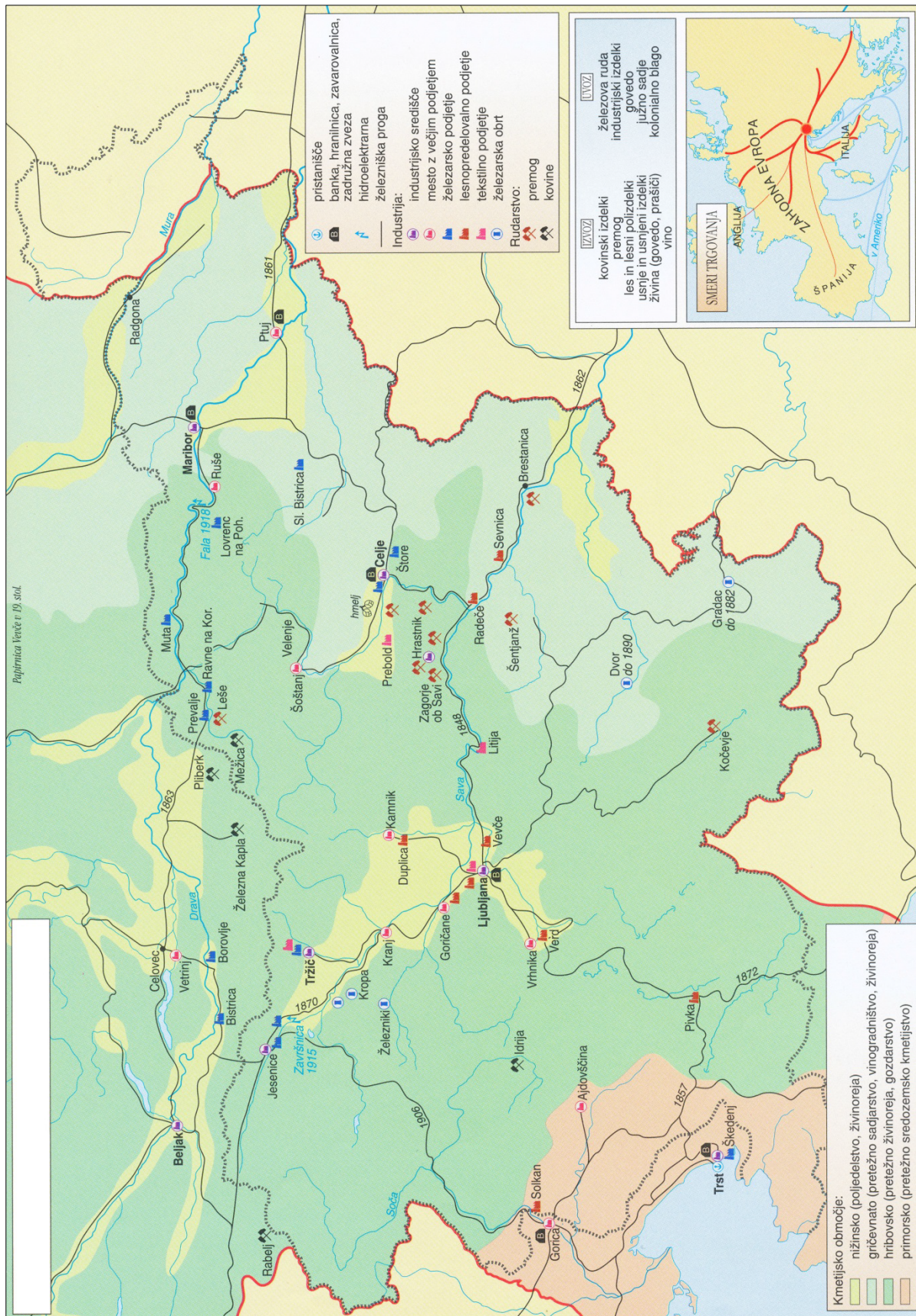
(2 točki)

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 1919, 1920, 1932, 1941, 1944, 1948.

- _____ napad fašističnih sil na Jugoslavijo
- _____ spor z Informburojem
- _____ ustanovitev prve slovenske univerze
- _____ SLS izda Slovensko deklaracijo
- _____ koroški plebiscit
- _____ sporazum Tito – Šubašić

(3 točke)

Slika 5: Gospodarstvo na Slovenskem v letih 1850–1918

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 57. Modrijan. Ljubljana, 2013)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Slika 6: Nastanek Kraljevine SHS

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 159. Nova revija. Ljubljana, 2011)

Slika 7: Kraljevina Srbov Hrvatov in Slovencev

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 151. DZS. Ljubljana)

